

Beskvallrade döda och försanthållna felaktigheter

När jag är på sorgset humör förefaller mig världen hållas vid liv av förtal, skvaller och rykten, elaka vinklingar och taskiga kommentarer. Värst känns det när skvallraren inte tror jag märker avsikten. Kollegan som ger mig ett förtroende, men vill lägga till rätta för sig själv, journalisten som säger sig sköta sitt jobb att granska makten, men som mer längtar uppmärksamheten, den vasse debattören som vinner debatter utan att någonsin vidgå sig ha lärt något av den andre.

Jag är verkligen inte ensam om denna pessimistiska insikt i människans natur. Tvärtom har den insikten lett till att vi inrättat institutioner för att motverka skvaller och förtal. Vetenskap och media har till exempel etiska nämnder och andra granskningsinstanser som värnar människors integritet och försöker se till att det skall kosta att baktala eller beljuga andra människor. Forskare och journalister har en enorm makt genom sin rätt att karakterisera och tolka andra i det offentliga, men de har inte rätt att sätta sig på den underlägsne, beskrivne andre, och vi har alltså (om än fortfarande otillräckligt fungerande) feedbacksystem för att förhindra och motverka sådant.

Att denna beskrivningsmakt missbrukas vet alla. Vad färre tänker på är att när det gäller döda människor är situationen annorlunda. De kränks oftast utan att det leder till några sanktioner eller tillrättalägganden, än mindre till åtal. Det beror på att en slapp idé fått spridning. Nämligen tanken att de döda inte behöver behandlas med samma respekt som de levande, då en kränkning av den döde inte skadar honom.

Så tänker blott en populist, som bara lever i nuet och aldrig djupare har reflekterat över betydelsen av kultur och civilisation. Och ännu värre, inte är medkännande nog för att förstå detta: De döda är de svagaste av svaga. De kan till skillnad från de levande aldrig gå i svaromål. När jag etiketterat den andre döde kan han själv inte protestera, utan är beroende av nu levande ombudsmän för att kunna ge svar på ogint tal. Men de ombudsmännen är å andra sidan få, ofta finns de inte alls. Kring de döda flockas faktoiderna (= de försanthållna felaktigheterna).

I detta sammanhang har jag ett fräscht och konstruktivt förslag för att göra det offentliga samtalsklimatet behagligare. Sverige har blivit världsledande genom introduktionen av ombudsmannainstitutionen, som gått på framgångsrik export. Vi har av staten finansierade ombudsmän som skall försvara utsatta och svaga grupper, vilka riskerar att råka illa ut på grund av det idag normerande och dominerande normsystemet. Det gäller till exempel jämställdhet eller etnisk och sexuell diskriminering.

Detta system borde kompletteras av en ombudsman som kunde tala å de förtalade och beljugna dödas räkning. De döda är således de svagaste av svaga, och allra värst drabbade är just de som gått på tvärs mot det idag politiskt

korrekta. Denna *Ombudsman mot historisk diskriminering och faktoider* (FaktO) skulle avsevärt förnya vår diskussion av kulturarvet och vårt bruk av historien. Och onekligen skulle en sådan instans innebära en utmaning för säg varje nyhetssändning i tv och förhoppningsvis leda till att de källkritiska instinkterna blev lika starka då man talade om historien som då man talade om det nu pågående.

En sådan ombudsman skulle få som första uppgift att initiera och redigera en omvänd Nationalencyklopedi, boken om det dåliga vetandet, *Stora faktoidboken*. Det är min övertygelse att denna nya ombudsman skulle bli en minst lika stor exportsuccé som någonsin de andra och dessutom betydligt intressantare, mer uppfordrande provokativ för historievitaliseringen än säg ett ämbetsverk som Forum för levande historia.